

4^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

12-14 Σεπτεμβρίου 2003

Πειραιάς-Μύκονος-Ρόδος-Πάτμος-Κουσάντασι-Πειραιάς

Πρόγραμμα

Περιλήψεις

Ελληνική Ψυχολογική Εταιρεία, κλάδος Κοινωνικής Ψυχολογίας
Ελληνική Εταιρεία Κοινωνικής Ψυχολογίας

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 12 Σεπτεμβρίου

09:00	Επιβίβαση στο πλοίο – Έλεγχος διαβατηρίων
10:00	Αναχώρηση για Μύκονο
11:30	Έναρξη Συνεδρίου
11:30 – 13:00	ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ 1: Κοινωνική ταυτότητα
12:00 – 14:00	Μπουφές
ή	ή
13:00 – 14:15	Γεύμα στο εστιατόριο
16:00 – 17:30	ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ 2: Διαπροσωπικές σχέσεις
18:00	Άφιξη και παραμονή στη Μύκονο
20:00 – 21:30	B.B.Q. ή Δείπνο στο εστιατόριο
22:00	Αναχώρηση για Ρόδο

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ 1: Κοινωνική ταυτότητα

Προεδρεύει:

Π. Κορδούτης, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Συμμετέχουν:

Μ. Γκέκα, *EHESS*

Ε. Κούρτη, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Μ. Ντάλλα, Β. Παυλόπουλος, Φ. Μόπη-Στεφανίδη, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Α.-Β. Ρήγα, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Η δομή και το περιεχόμενο των αξιών των νέων Ελλήνων: Συγκλίσεις και διαφοροποιήσεις με βάση το φύλο, την κοινωνική θέση και την πολιτική δραστηριότητα των υποκειμένων

Μ. Γκέκα, *EHESS*

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη του συστήματος αξιών των νέων ως κοινωνική κατηγορία και η διερεύνηση της επίδρασης διαφόρων παραγόντων, όπως το φύλο, η κοινωνική θέση και η πολιτική δραστηριότητα των υποκειμένων. Η θεωρητική προσέγγιση της έρευνας στηρίζεται στις μελέτες των Rokeach (1973), Schwartz (1992, 1994) και Bilsky (1987, 1990), σύμφωνα με τους οποίους οι αξίες ορίζονται ως γνωστικές αναπαραστάσεις των ανθρώπινων αναγκών. Ο Schwartz επικέντρωσε το ενδιαφέρον του στον οικουμενικό χαρακτήρα του συστήματος αξιών και ύστερα από τη διεξαγωγή διαπολιτισμικών ερευνών κατέληξε σε ένα πρότυπο σύστημα αξιών διακρινόμενο από 10 τύπους (Security, Conformity, Tradition, Achievement, Power, Hedonism, Stimulation, Self-direction, Universalism, Benevolence), οι οποίοι οργανώνονται σε δύο διπολικές διαστάσεις: Άνοιγμα προς τους άλλους vs. Συντήρηση, και Συλλογικότητα vs. Ατομισμός.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από νέους (N=246) ηλικίας 17 έως 28 ετών, κατοίκους Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Το δείγμα επιπλέον χαρακτηρίζεται από τρεις μεταβλητές: (α) πολιτική δραστηριότητα (ένταξη και συμμετοχή σε ένα πολιτικό κόμμα), (β) κοινωνική θέση (μαθητές λυκείου, φοιτητές, εργαζόμενοι), και (γ) φύλο.

Για τη μέτρηση του συστήματος των αξιών χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο Schwartz Value Survey, επιτρέποντάς μας τη σύγκριση με τα ήδη διαθέσιμα αποτελέσματα του πρότυπου συστήματος αξιών του Schwartz (1992, 1994). Τα αποτελέσματα των στατιστικών αναλύσεων (Smallest Space Analysis, ANOVA) φανερώνουν την ύπαρξη 8 από τους 10 τύπους αξιών του Schwartz, οι οποίοι πράγματι οργανώνονται σε δύο διπολικές διαστάσεις. Οι δε τρεις ανεξάρτητες μεταβλητές της έρευνας επηρεάζουν σημαντικά τα αποτελέσματα αναδεικνύοντας έτσι την ευκαμψία και τη δυναμικότητα της κοινωνικής κατηγορίας των νέων.

Του διαδικτύου οι κοινότητες: Σύγχρονες μορφές του ανήκειν;

Ε. Κούρτη, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Ο Κυβερνοχώρος είναι ένας χώρος συνάντησης και αλληλεπίδρασης, ο οποίος συνιστά τη βάση μιας εξαιρετικά κοινωνικής δραστηριότητας, καθώς πολλοί χρήστες δεν θεωρούν το Διαδίκτυο απλώς εργαλείο αλλά πεδίο κοινωνικής εμπειρίας. Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα και ίσως από τα πιο αμφιλεγόμενα φαινόμενα, από τις πρώτες στιγμές της σύγχρονης έκρηξης της επικοινωνίας μέσω Διαδικτύου, είναι η δημιουργία και η ανάπτυξη εικονικών κοινοτήτων. Το τι συνιστά μια «εικονική κοινότητα» και σε τι διαφέρει από τις κοινότητες της «πραγματικής ζωής», το κατά πόσο οι εικονικές κοινότητες βελτιώνουν ή επιδεινώνουν τις μεταβολές τις οποίες έχουν υποστεί στην ύστερη νεωτερικότητα οι ανθρώπινες κοινότητες όσον αφορά τη μορφή και τη σημασία τους και τι τελικά απολαμβάνουν όσοι συμμετέχουν σε αυτές είναι μερικά από τα βασικά ερωτήματα σχετικά με αυτή τη σύγχρονη μορφή κοινωνικότητας.

Στην εισήγηση αυτή θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε σε μερικά από αυτά τα ερωτήματα μέσα από την ανάλυση συγκεκριμένων εικονικών κοινοτήτων. Θα επικεντρωθούμε στα χαρακτηριστικά και την εξέλιξη των κοινοτήτων αυτών. Επίσης, θα αναφερθούμε στα κίνητρα συμμετοχής στις κοινότητες αυτές καθώς επίσης και στο είδος των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των μελών τους και τη μεταφορά των σχέσεων αυτών στην «πραγματική ζωή», θέτοντας νέα ερωτήματα ως προς τη φύση και τα όρια του Κυβερνοχώρου.

Εθνική ταυτότητα και ψυχική ανθεκτικότητα μεταναστών/παλιννοστούντων μαθητών

Μ. Ντάλλα, Β. Παυλόπουλος, Φ. Μόττη-Στεφανίδη, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Τα παιδιά μεταναστών βιώνουν έντονο στρες σχετικά με την προσαρμογή σε μια καινούρια και διαφορετική πραγματικότητα. Ωστόσο μερικά καταφέρνουν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά και χαρακτηρίζονται ως ψυχικά ανθεκτικά. Η ψυχική ανθεκτικότητα αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου για αποτελεσματική προσαρμογή παρά τις στρεσογόνες καταστάσεις που θα μπορούσαν να επηρεάσουν αρνητικά την εξέλιξη του.

Βασική υπόθεση της παρούσας έρευνας είναι ότι η εξερεύνηση και η επίτευξη της εθνικής ταυτότητας συνιστούν προστατευτικό παράγοντα για την ψυχική επάρκεια των μεταναστών/παλιννοστούντων εφήβων. Στο δείγμα συμμετείχαν 1060 μαθητές Γυμνασίου της ευρύτερης περιοχής Αθηνών (442 μετανάστες/παλιννοστούντες και 618 γηγενείς Έλληνες), ηλικίας 12-15 ετών. Οι μετρήσεις αφορούσαν στα εξής: αντιξοότητα (Κλίμακα Πιστικών Γεγονότων για παιδιά, αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο δημογραφικών στοιχείων), ψυχική επάρκεια (κοινωνιομετρικά τεστ δημοτικότητας και συναισθηματικής διάθεσης, σχολική επίδοση, απουσίες, ερωτηματολόγιο καθηγητών για την προσαρμογή των μαθητών) και εθνική ταυτότητα (Κλίμακα MEIM της Phinney, 1992, Κλίμακα Τακτικών Επιπολιτισμού του Berry, 1984, τροποποιημένη). Από τον συνδυασμό της βαθμολογίας της αντιξοότητας και της ψυχικής επάρκειας προέκυψαν τέσσερις ομάδες εφήβων: ψυχικά ανθεκτικοί (υψηλή αντιξοότητα και υψηλή επάρκεια), ψυχικά ευάλωτοι (υψηλή αντιξοότητα και χαμηλή επάρκεια), επαρκείς (χαμηλή αντιξοότητα και υψηλή επάρκεια), και μη επαρκείς (χαμηλή αντιξοότητα και χαμηλή επάρκεια). Η διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας μελετήθηκε σε σχέση με την εθνικότητα των εφήβων, καθώς και με τις τέσσερις παραπάνω ομάδες αντιξοότητας-επάρκειας. Τα αποτελέσματα συζητώνται σε συνάρτηση με τη θεωρία του επιπολιτισμού για τη μετανάστευση.

Οι ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις των σεισμών του 1999 στο Ίλιον, στους κατοίκους της περιοχής: Η μελέτη της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας

Α.-Β. Ρήγα, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Οι σεισμόπληκτοι αντιμετωπίζουν μια απώλεια (πένθος) είτε αυτή σχετίζεται με το στεγαστικό είτε με το εργασιακό και προσωπικό πρόβλημα (τραυματισμός εαυτού, οικείου ή θάνατος). Οι αναμνήσεις κάθε έντονης εμπειρίας βιώνονται, εγγράφονται στο δίκτυο της ταυτότητας αυτών των ατόμων, ενσωματώνονται ως αρνητική εμπειρία και ενεργοποιούνται με κάθε συναφές ερέθισμα, επηρεάζοντας την μετέπειτα πορεία ζωής. Στην εισήγηση παρουσιάζεται η μελέτη της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας των σεισμόπληκτων της περιοχής του Ιλίου, διαχρονικά επεξεργασμένη με τη μέθοδο του Πολύπλευρου Ανιχνευτή (IMIS) των Zavalloni και Guéhin.

Προεδρεύει:

A.-B. Ρήγα, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Συμμετέχουν:

Π. Κορδούτης, Γ. Γιαγλής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

A. Δαρδαγάνη, Π. Κορδούτης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

B. Παυλόπουλος, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

A. Σταφυλά, Μ. Δικαίου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η προβλεπτική εμβέλεια της θεωρίας της ισοτιμίας στην ερωτική σχέση: Προσδοκίες ικανοποίησης και αντοχής της σχέσης στο χρόνο

Π. Κορδούτης, Γ. Γιαγλής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η Θεωρία της Ισοτιμίας (ΘΙ) αποτελεί δοκιμασμένη ως προς την προβλεπτική ικανότητα, θεωρία των στενών διαπροσωπικών σχέσεων. Σε βηματικό ερευνητικό πρόγραμμα μελετάται η προβλεπτική εμβέλεια της θεωρίας σε ποικιλία εξαρτημένων μεταβλητών που περιγράφουν είτε δυναμικά χαρακτηριστικά των ερωτικών ειδικότερα σχέσεων είτε συμπεριφορές εν δυνάμει δηλωτικές της ποιότητάς τους. Σύμφωνα με τη θεωρία της ισοτιμίας η διαφορά αντικειμενικού ή υποκειμενικού οφέλους που απολαύουν τα μέλη της σχέσης επηρεάζει γνωστικο-συναισθηματικές διεργασίες όπως το αίσθημα ικανοποίησης αλλά και αντικειμενικά χαρακτηριστικά της σχέσης όπως η αντοχή στο χρόνο. Ελέγχθηκε εάν κατά την κρατούσα αντίληψη η ισοτιμία θεωρείται ότι επιδρά σε εκτιμήσεις για τη διάρκεια σχέσης και την ικανοποίηση. Σε διϋποκειμενικό πειραματικό σχέδιο: 3 (Ισοτιμία-ανισοτιμία = ισότιμο ζευγάρι, ανισότιμο με υπερωφελημένο άνδρα, ανισότιμο με υπερωφελημένη γυναίκα) Χ 2(φύλο), 454 φοιτητές (τουλάχιστον τριτοετείς), διάβασαν σενάρια χειριζόμενα την ισοτιμία υποθετικού ζευγαριού. Κατόπιν έκαναν εκτιμήσεις, σε κλίμακες, για α) την σεξουαλική, συναισθηματική και γενική ικανοποίηση των μελών του, β) τη διάρκεια της σχέσης τους. Υποθέσαμε πως οι εκτιμήσεις θα ήταν υποδεέστερες στις ανισότιμες σχέσεις. Πράγματι, εκτίμησαν πως η γενική ικανοποίηση θα ήταν λιγότερη για τα ανισότιμα ζευγάρια, ενώ η σεξουαλική και συναισθηματική ικανοποίηση λιγότερη για τα υπερωφελημένα μέλη τους ακόμη και έναντι των υποωφελημένων. Τέλος, προέβλεπαν μακρύτερη διάρκεια για τις ισότιμες παρά για τις ανισότιμες σχέσεις. Τα ευρήματα στηρίζουν την προβλεπτική ισχύ της ΘΙ. Πέραν δε της συμφωνίας με προηγούμενες έρευνες, αναδεικνύουν την πολυπλοκότητα των θεωρητικών προβλέψεων επιβεβαιώνοντας την λανθάνουσα γενική αντίληψη ότι ο υποωφελημένος εταίρος του ανισότιμου ζευγαριού βιώνει σχετικά μεγαλύτερη σεξουαλική και συναισθηματική ικανοποίηση από τον υπερωφελημένο και τον ισότιμο γιατί τα άυλα αυτά «οφέλη» έχουν πρόσβαρο εκτόπισμα ικανό να τον κρατήσει στη σχέση παρά το υπερβολικό της γι' αυτόν κόστος.

Η προβλεπτική εμβέλεια της θεωρίας της ισοτιμίας στην ερωτική σχέση: Η δοκιμασία της απιστίας, οι αντιδράσεις του απατημένου και το μέλλον της υφιστάμενης δυαδικής και εναλλακτικής εξωδυαδικής σχέσης

A. Δαρδαγάνη, Π. Κορδούτης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Κατά τη Θεωρία της Ισοτιμίας (ΘΙ), η απιστία είναι ακραία συμπεριφορά αποκατάστασης του «δικαίου» στη σχέση, οι δε αντιδράσεις των απατημένων και το μέλλον της δυαδικής και εξωδυαδικής σχέσης θεωρούνται προβλέψιμες ανάλογα με το status του απατημένου και του απατώντος (ισότιμος, υπερ/υποωφελημένος). Ελέγχθηκε εάν η ισοτιμία επηρεάζει τις αντιδράσεις των απατημένων με διϋποκειμενικό πείραμα, 3 (ισοτιμία, υπερωφελημένος άνδρας, υπερωφελημένη γυναίκα) Χ 2 (φύλο απιστούντος) Χ 2 (φύλο), με 454 φοιτητές οι οποίοι διάβασαν σενάρια απιστίας ισότιμων/ανισότιμων ζευγαριών και προέβλεψαν τις αντιδράσεις των απατημένων και τις επιλογές των απατώντων ως προς το μέλλον της δυαδικής και εξωδυαδικής τους σχέσης. Ανάλυση Παραγόντων αποκάλυψε αντιδράσεις 1) Επανορθωτικές, 2) Χειριστικότητα, 3) Απειλής εξόδου, 4) Εξόδου, 5) Παραίτησης στη φθορά. Οι προσδοκίες των συμμετεχόντων ήταν οι εξής: Οι απατημένοι υποωφελημένοι και ισότιμοι, ασχέτως φύλου, θα αντιδράσουν περισσότερο επανορθωτικά από τους απατημένους υπερωφελημένους. Θα αντιδράσει πιο χειριστικά η υποωφελημένη και ισότιμη απατημένη γυναίκα παρά η υπερωφελημένη, όχι όμως ο απατημένος άνδρας. Οι ισότιμοι απατημένοι, ασχέτως φύλου, θα απειλήσουν πιο πολύ με έξοδο από τους υποωφελημένους. Με έξοδο θα απειλήσουν οι υπερωφελημένοι απατημένοι άνδρες πιο πολύ από τους υποωφελημένους, όχι όμως οι γυναίκες. Επίσης οι υπερωφελημένοι άνδρες θα παραιτηθούν στη φθορά περισσότερο απ' τους υποωφελημένους και ισότιμους πράγμα που δεν θα πράξουν οι γυναίκες. Γενικώς οι υπερωφελημένοι απα-

τώντες θα κρατήσουν παράλληλες σχέσεις, παρά οι ισότιμοι και οι υποωφελημένοι. Αντιθέτως, θα διακόψουν και τις δύο σχέσεις οι υποωφελημένοι παρά οι υπερωφελημένοι. Τη δυαδική τους σχέση θα κρατήσουν οι υπερωφελημένοι παρά οι υποωφελημένοι, ενώ οι υποωφελημένοι θα κρατήσουν την εξωδυαδική τους σχέση παρά οι ισότιμοι. Τέλος, οι γυναίκες που απατούν θα διακόψουν αμφότερες τις σχέσεις παρά οι άνδρες. Η ιστοιμία επηρεάζει τις αντιδράσεις στην απιστία και την πορεία των σχέσεων. Η κατεύθυνση όμως των επιδράσεων υπαγορεύεται από την κρατούσα κοινωνική αντίληψη για την «αξία» των φύλων στην «αγορά σχέσεων».

«Αν μ' αγαπάς, θα ξέρεις από ένστικτο πώς νιώθω και τι μου αρέσει.» Μια εμπειρική έρευνα για τις στερεοτυπικές αντιλήψεις του γάμου

Β. Παυλόπουλος, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις για το γάμο και την οικογένεια ενσωματώνουν στερεοτυπικές αντιλήψεις που συχνά αναφέρονται και ως «μύθοι», δηλ. κοινώς αποδεκτές πεποιθήσεις που δεν στηρίζονται σε πραγματικά γεγονότα. Οι μύθοι του γάμου αντανακλούν παραδοσιακές οικογενειακές αξίες, έχουν κανονιστικό χαρακτήρα και αναπαράγονται συστηματικά, αν και όχι πάντα εμφανώς, από τους φορείς κοινωνικοποίησης. Η πίστη σε μύθους του γάμου συνδέεται ενδεχομένως με μη ρεαλιστικές προσδοκίες από το μέρος των συζύγων, η διάψευση των οποίων επηρεάζει αρνητικά το επίπεδο ικανοποίησής τους και δυσχεραίνει την προσπάθεια για ορθολογική αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν στο γάμο. Η παρούσα έρευνα αποτελεί μια απόπειρα εμπειρικής μελέτης των μύθων για το γάμο στην ελληνική πραγματικότητα. Το δείγμα αποτελείται από 250 άτομα ηλικίας 18-67 ετών, τα οποία διαφέρουν ως προς την οικογενειακή κατάσταση και τον τόπο διαμονής. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο για τους μύθους του γάμου (Larson, 1988), μία κλίμακα παραδοσιακών οικογενειακών αξιών (Γεώργας, 1986. Georgas, 1991), και μία κλίμακα για την ικανοποίηση από την οικογένεια (Fowers & Olson, 1993). Βρέθηκε ότι οι συμμετέχοντες συμφωνούν συχνότερα με στερεότυπα για τα παιδιά και την επικοινωνία των συζύγων. Η τάση αυτή είναι εντονότερη μεταξύ των έγγαμων παρά μεταξύ των άγαμων ατόμων, εύρημα που αποδίδεται στην επίσης αυξημένη τάση συμφωνίας των έγγαμων συμμετεχόντων με παραδοσιακές οικογενειακές αξίες. Επίσης, εντοπίστηκε στατιστικώς σημαντική, αν και χαμηλού βαθμού, συσχέτιση των μύθων του γάμου με το επίπεδο ικανοποίησης των ατόμων από την οικογένειά τους. Τα ευρήματα συζητώνται σε διασύνδεση με τη βιβλιογραφία για το γάμο και την οικογένεια.

Ανθρωποκεντρικό και εργοκεντρικό είδος άσκησης διοίκησης: Η επίδραση της ψυχοκοινωνικής απόστασης προϊσταμένου και υφισταμένων

Α. Σταφυλά, Μ. Δικαίου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η «απόσταση» μεταξύ προϊσταμένου και υφισταμένων αναγνωρίζεται ως δομικό στοιχείο στην κατανόηση του δυναμικού μακρο-συστήματος της άσκησης διοίκησης. Θεωρείται μια πολυδιάστατη έννοια η οποία αναφέρεται στην ψυχολογική, κοινωνική, δομική και λειτουργική διαφορά ή ομοιότητα μεταξύ προϊσταμένου και υφισταμένων. Η «απόσταση» στην παρούσα μελέτη προσεγγίζεται μέσα από την ψυχοκοινωνική της διάσταση. Επιχειρούμε τη διερεύνηση της επίδρασης ομοιοτήτων ή διαφορών ως προς τις προσωπικές αξίες, τη σημασία της εργασίας και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των προϊσταμένων και των υφισταμένων, στην άσκηση του ανθρωποκεντρικού και εργοκεντρικού είδους διοίκησης. Προς αυτή την κατεύθυνση αξιοποιούμε τις απαντήσεις 115 προϊσταμένων και 350 υφισταμένων σε σχετικά ερωτηματολόγια. Τα αποτελέσματα δείχνουν: (α) την επίδραση, στην άσκηση του ανθρωποκεντρικού είδους διοίκησης, της διαφοράς μεταξύ προϊσταμένου και υφισταμένων στην αποδιδόμενη σημασία στην εργασία, και (β) την επίδραση, στην άσκηση του εργοκεντρικού είδους διοίκησης, της διαφοράς μεταξύ προϊσταμένου και υφισταμένων στο επίπεδο σπουδών και στις αλλαγές θέσεων εργασίας. Τα αποτελέσματα ερμηνεύονται μέσα από την οπτική των σχετικών θεωρητικών προσεγγίσεων καθώς και της συνεισφοράς τους στην εμπειρική επιβεβαίωση ενός προτεινόμενου θεωρητικού πλαισίου κατανόησης των δομικών στοιχείων του ανθρωποκεντρικού και εργοκεντρικού είδους άσκησης διοίκησης.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 13 Σεπτεμβρίου

09:00	Άφιξη και παραμονή στη Ρόδο
09:30 – 11:00	ΣΥΜΠΟΣΙΟ: Η Κοινωνική Ψυχολογία της Τρομοκρατίας
11:00 – 11:30	Καφές
11:30 – 13:00	ΣΥΜΠΟΣΙΟ: Η Κοινωνική Ψυχολογία της Τρομοκρατίας (συνέχεια)
12:00 – 14:00	Μπουφές
ή	ή
13:00 – 14:15	Γεύμα στο εστιατόριο
19:00	Αναχώρηση για Πάτμο
20:00 – 21:30	Μπουφές ή Δείπνο στο εστιατόριο

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: Η Κοινωνική Ψυχολογία της τρομοκρατίας

Οργανώνουν:

Σ. Παπαστάμου, Γ. Προδρομίτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Προεδρεύει:

Σ. Παπαστάμου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Συμμετέχουν:

Σ. Παπαστάμου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

P. Marchand, U.I.T. Toulouse, France

Σ. Παπαστάμου, Γ. Προδρομίτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Σ. Κουμάτση, Λ. Σεμιγαλά, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

C. Guimelli, J. Deschamps, Université Aix-en-Provence, France

Ε. Ζανιδάκη, Κ. Ζησοπούλου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Γ. Προδρομίτης, Σ. Παπαστάμου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Ι. Κασιώτη, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Στο συμπόσιο αυτό προτείνεται – και επιχειρείται – μια κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση του φαινομένου της τρομοκρατίας. Η μεθοδολογία και η θεωρητική στόχευση των εργασιών που περιλαμβάνονται είναι, αντίστοιχα, πολλαπλή και πολύπλευρη. Οι μεθοδολογικές επιλογές των ερευνητών καλύπτουν, πράγματι, ένα ευρύ φάσμα (πειράμα, δομημένα ερωτηματολόγια, ανάλυση περιεχομένου), ενώ ο θεωρητικός τους προσανατολισμός εμπλέκει τη θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων, την ένταξη της τρομοκρατίας στο γενικότερο πλαίσιο των φαινομένων κοινωνικής επιρροής, καθώς και τις αναφορές του κοινωνικού υποκειμένου στις δοξασίες περί δίκαιου και άδικου κόσμου και στην (ψευδ)αίσθηση ελέγχου συμπεριφορών μέσα από την επιλεκτική πριμοδότηση των εσωτερικών ή εξωτερικών ενισχύσεων ή/και ερμηνειών τους.

Προς μια κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση της τρομοκρατίας

Σ. Παπαστάμου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Ανάλυση της πολιτικο-επικοινωνιακής επεξεργασίας πραγματικών ή υποτιθέμενων τρομοκρατικών ενεργειών

P. Marchand, *U.I.T. Toulouse, France*

Μορφές συνεκτικότητας της τρομοκρατικής λογικής και διαβαθμίσεις ανοχής της πολιτικής βίας

Σ. Παπαστάμου, Γ. Προδρομίτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Επιπτώσεις της ιδεολογικής και πρακτικής συνιστώσας στη νομιμοποίηση άσκησης πολιτικής βίας

Σ. Κουμάτση, Λ. Σεμιγαλά, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Κοινωνικές αναπαραστάσεις της ανασφάλειας και ανάλυση της έννοιας «απόπειρα» πριν και μετά τις 11 Σεπτεμβρίου: Το φαινόμενο «Μπιν Λάντεν»

C. Guimelli, J. Deschamps, *Université Aix-en-Provence, France*

Ο πόλεμος στο ΙΡΑΚ: Ζητήματα νομιμότητας και διακυβεύματα νομιμοποίησης στην άσκηση πολιτικής βίας

Ε. Ζανιδάκη, Κ. Ζησοπούλου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Διεθνής και εγχώρια τρομοκρατία πριν και μετά τον πόλεμο στο Ιράκ

Γ. Προδρομίτης, Σ. Παπαστάμου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Δοξασίες περί δίκαιου και άδικου κόσμου και διαφορικές εδράσεις ελέγχου στην πρόσληψη του φαινομένου της τρομοκρατίας

Ι. Κασιώτη, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

ΚΥΡΙΑΚΗ, 14 Σεπτεμβρίου

07:00	Άφιξη και παραμονή στην Πάτμο
10:00 – 12:00	ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ 3: Κοινωνική επιρροή
11:00	Αναχώρηση για Κουσάντασι
12:00	Κλείσιμο Συνεδρίου
12:00 – 13:30	Μπουφές
ή	ή
12:20 – 14:00	Γεύμα στο εστιατόριο
15:00	Άφιξη και παραμονή στο Κουσάντασι Εκδρομή στην Αρχαία Έφεσο (προαιρετικά)
19:00	Αναχώρηση για Πειραιά
21:00	Δείπνο στο εστιατόριο (ημιεπίσημη ενδυμασία)

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ 3: Κοινωνική επιρροή

Προεδρεύει:

Γ. Προδρομίτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Συμμετέχουν:

Σ. Κονδύλη, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Ι. Κατερέλος, Α. Κουλούρης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Α. Γαρδικιώτης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Δ. Σακκά, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Σ. Αράβου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Η επίδραση του στερεότυπου του φύλου πάνω στο πρόβλημα της διατήρησης του μήκους

Σ. Κονδύλη, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Η παρούσα έρευνα έχει ως πηγή έμπνευσης τη θεωρία της κοινωνικής σημαντικής (Doise & Mugny, 1984). Το δείγμα αποτελείται από 241 παιδιά της Α' και Β' δημοτικού, αγόρια και κορίτσια, στα οποία έγιναν ατομικές συνεντεύξεις πάνω στην ταυτότητα του φύλου και διενεργήθηκε το πείραμα διαδοχικά πάνω στο πρόβλημα της διατήρησης του μήκους. Η ταυτότητα του φύλου εξετάστηκε από την άποψη της προτίμησης από τα παιδιά στοιχείων διαφυλικά ή μη φορτισμένων, τη διάκριση στοιχείων εξίσου διαφυλικά ή μη φορτισμένων με βάση το φύλο, και την απόδοση των πρώτων στοιχείων στα δεύτερα σύμφωνα με το φύλο τους, είτε το διέκριναν είτε όχι. Η πειραματίστρια επιδόθηκε σε εξελεγκτικές και πειραματικές φάσεις πάνω στη διατήρηση του μήκους. Πέρα από την εγγενή σύγκρουση της άμεσης και έμμεσης εμπειρίας των παιδιών που προβλέπει η θεωρία της κοινωνικής σημαντικής, χρησιμοποιήθηκε ως αναλογία ένα κεντρικό στοιχείο του στερεοτύπου του φύλου των παιδιών όπως υποδείχθηκε μέσα από την ανάλυση του παιδικού σχεδίου σε πιλοτική έρευνα, τη διαφορά ύψους άντρα και γυναίκας. Τα αποτελέσματα δείχνουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια Α' και Β' τάξης όσον αφορά την σταθερότητα της ταυτότητας του φύλου καθώς και ότι η εφαρμογή του στερεοτύπου διευκολύνει την αντίληψη της διατήρησης του μήκους σε μεγαλύτερο βαθμό από την αντίστροφη πράξη.

Δύο βεβαιότητες κάνουν μια αβεβαιότητα: Μια δοκιμή προσομοίωσης θεωριών της Κοινωνικής Ψυχολογίας I. Κατερέλος, Α. Κουλούρης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Στο συγκεκριμένο σύνολο πειραμάτων επιχειρούμε να προσομοιώσουμε την λειτουργία δύο δημοφιλών θεωριών της κοινωνικής ψυχολογίας: της κανονικοποίησης (Sherif, 1936) και της γνωστικής ασυμφωνίας (Festinger, 1957). Είναι σαφές ότι και οι δύο θεωρίες αναφέρονται σε κάποιου είδους τάση ή ακόμα και πίεση για συνεκτικότητα είτε αυτή είναι κοινωνική, οπότε ονομάζεται ομοιομορφία, είτε είναι ατομική. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι ότι όταν προσομοιωθεί η κάθε μια από τις δύο θεωρίες ξεχωριστά τότε προκύπτει κανονικότητα και η «συμπεριφορά» είναι προβλέψιμη (βλέπε «βέβαιη»). Ακόμα και όταν ενισχύσουμε τους ομοειδείς περιορισμούς (παραμένουμε δηλαδή στην ίδια κατηγορία κοινωνική ή ατομική) το αποτέλεσμα παραμένει το ίδιο. Όταν όμως συνδυάσουμε τάση για κοινωνική συνεκτικότητα με τάση για ατομική συνεκτικότητα προκύπτει μη-προβλέψιμη «συμπεριφορά». Αναδύεται μια αβεβαιότητα που παραπέμπει σε ένα απρόσμενο συμπέρασμα: ο συνδυασμός θεωριών που πριμοδοτούν και σκοπεύουν την καθιέρωση της βεβαιότητας και προβλεψιμότητας της συμπεριφοράς οδηγεί σε αβεβαιότητα ως προς την πρόβλεψη αυτής της τελευταίας άρα η χρήση τέτοιων αξιωματικών θεωρητικών υποθέσεων – αν και φανερά περιοριστικές – μπορεί να οδηγήσει σε ένα απρόβλεπτο αριθμό τελικών καταστάσεων που εκφράζει την άπειρη ποικιλία της καθημερινής συμπεριφοράς.

Κοινωνική επιρροή και γνωστική επεξεργασία: Πλειονοτικό και μειονοτικό κύρος της πηγής και επεξεργασία του μηνύματος επιρροής

Α. Γαρδικιώτης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Η ανακοίνωση εξετάζει το βαθμό γνωστικής επεξεργασίας του μηνύματος επιρροής που συνδέεται με μία πλειονοτική ή μειονοτική πηγή. Τρεις κύριες υποθέσεις εξετάστηκαν σχετικά με το ποια πηγή επιρροής οδηγεί σε συστηματική επεξεργασία του μηνύματος: (α) η πλειονοτική πηγή (προσέγγιση αντικειμενικής συναίνεσης, Mackie, 1987), (β) η μειονοτική πηγή (θεωρία μεταστροφής, Moscovici, 1980) και (γ) η αντίθετη στις στάσεις των συμμετεχόντων πλειονότητα και η σύμφωνη προς τις στάσεις των συμμετεχόντων μειονότητα (μοντέλο «σύμπτωσης πηγής/θέσης», Baker & Petty, 1994). Για να εξετάσει τις τρεις αντικρουόμενες υποθέσεις η παρούσα μελέτη χεiriστήκε το κύρος της πηγής (πλειονότητα – μειονότητα), την κατεύθυνση του μηνύματος επιρροής (σύμφωνο – αντίθετο προς τις στάσεις των συμμετεχόντων) και την ποιότητα των επιχειρημάτων (ισχυρά – ασθενή). Τα ευρήματα υποστηρίζουν την υπόθεση της θεωρίας της μεταστροφής, δηλ. η μειονότητα (και όχι η πλειονότητα) οδήγησε σε συστηματική επεξεργασία του μηνύματος ανεξάρτητα από το εάν το μήνυμα επιρροής είναι αντίθετο ή σύμφωνο προς τις στάσεις των συμμετεχόντων.

Κατανοώντας τον πόλεμο και την ειρήνη: Οι απόψεις των παιδιών για τις πολεμικές συρράξεις στη Γιουγκοσλαβία και το Αφγανιστάν

Δ. Σακκά, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Πρόκειται για τη συνοπτική παρουσίαση ευρημάτων που προέρχονται από σειρά μελετών οποίες έχουν ως αντικείμενο τη διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους παιδιά διαφορετικών ηλικιών κατανοούν, αντιμετωπίζουν και συζητούν θέματα πολέμου και ειρήνης γενικά και ειδικότερα συγκεκριμένες πολεμικές συρράξεις όπως αυτές στο Κόσοβο και το Αφγανιστάν. Η διερεύνηση παρόμοιων ερωτημάτων αποκτά ιδιαίτερη σημασία εάν λάβουμε υπόψη ότι τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι: (α) τα παιδιά επηρεάζονται από μια σύγκρουση πολύ περισσότερο απ' ό,τι πιστεύουν οι ενήλικες, (β) οποιαδήποτε πολεμική σύρραξη έχει επιπτώσεις όχι μόνο στους πληθυσμούς που εμπλέκονται αλλά και σε εκείνους που ζουν μακριά από τη ζώνη πυρός, (γ) οι μελέτες που ερευνούν τις απόψεις των παιδιών για ένα συγκεκριμένο πόλεμο ή τις επιπτώσεις του πολέμου στα παιδιά είναι μάλλον σπάνιες, και (δ) είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ο αντίκτυπος του πολέμου στις απόψεις και τις στάσεις των παιδιών για να αναπτυχθεί ένας πολιτισμός ειρήνης ή για να διαμορφωθούν προτάσεις που θα αποσκοπούν στην υποβοήθηση των παιδιών να αντιμετωπίσουν τη βία του πολέμου.

Στις μελέτες συμμετείχαν παιδιά σχολικής ηλικίας τα οποία κατοικούν στην Αλεξανδρούπολη, την Ξάνθη και τη Θεσσαλονίκη. Η συλλογή δεδομένων έγινε μέσω ημι-δομημένων συνεντεύξεων ή ημι-δομημένου ερωτηματολογίου. Μεταξύ άλλων, ζητήθηκε από τα παιδιά: (α) να ορίσουν την ειρήνη και τον πόλεμο ως έννοιες, (β) να πουν τη γνώμη τους για τους τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνεται η ειρήνη ή ξεκινάει ένας πόλεμος, (γ) να μιλήσουν για έναν πραγματικό πόλεμο, και (δ) να πουν τι γνωρίζουν για τον πόλεμο στη Γιουγκοσλαβία και στο Αφγανιστάν. Οι απαντήσεις των παιδιών υποβλήθηκαν σε ποιοτική ανάλυση. Η συζήτηση των αποτελεσμάτων συνδέεται με τα μέσα και τους τρόπους ενημέρωσης των παιδιών για παρόμοια γεγονότα καθώς και το ρόλο της εκπαίδευσης στην πολιτική κοινωνικοποίηση των παιδιών.

Συνεκτικότητα μειονοκεντρικού προσανατολισμού και ελάττωση του φόβου σε πειραματικές συνθήκες μη ψυχολογιοποίησης σε οδοντιατρικά φοβικούς ασθενείς. Λανθάνων πλειονοκεντρισμός και αύξηση του φόβου σε πειραματικές συνθήκες ψυχολογιοποίησης σε οδοντιατρικά μη φοβικούς ασθενείς

Σ. Αράβου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Στην εργασία συμμετέχουν τρία δείγματα φοιτητών ΑΕΙ ($n=264$, 410 και 332 άτομα, αντίστοιχα), μέσης ηλικίας 22 ετών. Σε όλους δόθηκε το ερωτηματολόγιο ΜΙΔΑΣ (MDAS – Modified Dental Anxiety Scale) που τους διαχωρίζει σε οδοντιατρικά φοβικούς και μη, καθώς και ερωτήσεις που ενεργοποιούν ιδεολογικά σε θέματα στοματικής υγείας. Στο πρώτο δείγμα δίνεται επιπλέον ερωτηματολόγιο Πλειονοκεντρισμού-Μειονοκεντρισμού (Παπαστάμου & Προδρομίτης, 2003). Το δεύτερο και τρίτο δείγμα των φοιτητών συμμετέχει σε δύο πειράματα αντίστοιχα. Στο πρώτο, λειτουργούν ως ανεξάρτητες μεταβλητές η ταυτότητα της πηγής επιρροής σαν μειονότητα ή πλειονότητα, η ψυχολογιοποίηση και η κατηγοριοποίηση: φοβικοί – μη φοβικοί. Εξαρτημένη μεταβλητή, ο δείκτης κοινωνικής επιρροής. Στο δεύτερο πείραμα οι ανεξάρτητες μεταβλητές παραμένουν ίδιες, αλλά εξαρτημένη μεταβλητή είναι η μέση αλλαγή της τιμής του φόβου. Προέκυψε ότι, με τη χρήση Πλειονοκεντρισμού-Μειονοκεντρισμού, οδοντιατρικά φοβικοί και μη αποδεικνύεται ότι έχουν υπερισχύοντα μειονοκεντρικό προσανατολισμό ($p<0,001$) και στις δύο ομάδες. Στο πρώτο πείραμα όμως αποδεικνύεται ότι οι οδοντιατρικά φοβικοί όντως αλλάζουν γνώμη από μία μη ψυχολογιοποιημένη μειονότητα ($0,001<0,35$, $p<0,05$), ενώ οι μη φοβικοί αλλάζουν από ψυχολογιοποιημένη πλειονότητα ($0,001<0,65$, $p<0,002$). Στο τρίτο πείραμα, τέλος, σαν πρόσθετη επιβεβαίωση της συνεκτικότητας του μειονοκεντρισμού των φοβικών και του λανθάνοντα πλειονοκεντρισμού των μη φοβικών, αποδεικνύεται ότι: αυξάνεται ο φόβος, αλλά και ο αριθμός των μη φοβικών, από ψυχολογιοποιημένη μειονότητα ($p<0,016$), ενώ ελαττώνεται ο φόβος και ο αριθμός των οδοντιατρικά φοβικών από μη ψυχολογιοποιημένη μειονότητα ($p<0,05$). Η χρησιμότητα και η αξιοπιστία των θεωρητικών ευρημάτων μπορεί να αξιολογηθεί σε πιθανή μελλοντική κλινική παρέμβαση.

ΔΕΥΤΕΡΑ, 15 Σεπτεμβρίου

07:00 Άφιξη στον Πειραιά